

1. POGLAVLJE

Trećega dana Tašrita, pete godine vladavine Njegova Veličanstva, južno od lokridske granice, carska je vojska nastavila napredovati bez imalo otpora prema središnjoj Grčkoj, podigavši tabor nasuprot istočnim padinama planine Parnasa, čija riječna korita, jednako brojna kao i ona prije izlaska iz Azije, nisu uspjela napojiti vojsku i konje.

Uvodni razgovor koji slijedi odigrao se u ratnom šatoru Njegova Veličanstva, tri sata nakon sumraka, po završetku objeda i zaključenju svih kraljevskih poslova. U prisutnosti vojskovođa, savjetnika, straže, maga te pisara, zatvorskim je čuvarima naređeno da dovedu Grka. Zarobljenika su unijeli na nosilima, zavezanih očiju kako ne bi mogao gledati Njegovo Veličanstvo. Mag je izveo bacanje čini i pročišćavanje te mu dopustio da zbori u prisutnosti Njegova Veličanstva. Zatvoreniku je bilo naređeno da se ne obraća izravno kraljevskoj osobi, nego vojnicima iz straže, besmrtnicima, koji su bili smješteni lijevo od Njegova Veličanstva.

Oront, kapetan Besmrtnika, naredi Grku da se predstavi. On odgovori da se zove Kseon, sin Skamandridov iz Astaka, grada u Akarniji. Kseon izjavi da bi ponajprije želio zahvaliti Njegovu Veličanstvu što mu je poštedilo život te iskazati svoju zahvalnost kraljevskim liječnicima i zadivljenost njihovim vještinama. Govoreći s nosila te se i dalje boreći da dođe do daha zbog nekoliko nezacijeljelih plućnih i trbušnih rana, ispriča se Njegovu Veličanstvu, izjavivši da nije upućen u perzijski stil razgovora, kao i da nema dara za poeziju

i pripovijedanje. Reče da pripovijest koju će ispričati neće biti o generalima ili kraljevima, jer nikad ne bijaše u prilici promatrati politička spletkarenja velikana. Moći će jedino ispričati ono što je sam doživio i čemu sam svjedočio sa stajališta mladića i štitonoše teškog pješništva, sluge u vojnoj pratnji. Možda Njegovo Veličanstvo, izjavi zarobljenik, neće zanimati priča običnih vojnika, »ljudi s crte«, kako ih sam zatvorenik nazva.

Njegovo je Veličanstvo, odgovorivši preko Oronta, kapetana Besmrtnika, izjavilo upravo suprotno — upravo takvu priču najviše želi čuti. Njegovo Veličanstvo priznalo je da već posjeduje obilno znanje o intrigama velikana, a ono što najviše želi jest baš to, »priču čovjeka iz pješništva«.

Kakvi to ljudi bijahu ti Spartanci, koji u tri dana pred očima Njegova Veličanstva poklaše više od dvadeset tisuća njegovih najhrabrijih vojnika? Tko bijahu ti neprijatelji koji sa sobom povedoše u dom mrtvih po deset, ili prema nekim izvještajima, po dvadeset protivnika za svakog koji pade od njih? Kakvi bijahu kao ljudi? Koga voljahu? Što ih nasmijavaše? Njegovo je Veličanstvo znalo da se bojahu smrti, kao i svi ljudi. No, s kakvom je filozofijom prihvaćahu? Ponajviše, izjavi Njegovo Veličanstvo, želio bih upoznati same pojedince, istinske ljude od krvi i mesa koje bijah promatrao na ratištu kao nerazpoznatljivu masu skrivenu pod krvavim kacigama i oklopima.

Zavezanih se očiju zatvorenik nakloni i izmoli molitvu jednom od svojih bogova. Priča koju Njegovo Veličanstvo želi čuti, priznade, jest priča koju može i želi po istini ispričati.

Nužno će ta priča morati biti i njegova vlastita, kao i priča svih ratnika koje je poznavao. Hoće li Njegovo Veličanstvo imati strpljenja za to? Ni samo se pripovijedanje ne može isključivo svesti na bitku, nego se mora nastaviti na prijašnje događaje jer jedino u tome svjetlu i iz te perspektive životi i djela ratnika koje je Njegovo Veličanstvo promatralo kod Termopila mogu dobiti pravo značenje i smisao.

Njegovo Veličanstvo, feldmaršali, generali i savjetnici bijahu zadovoljni pa Grk dobi bocu vina i meda da utaži žeđ te mu rekoše neka započne odakle želi i ispriča priču onako kako to smatra prikladnim. Kseon se još jednom nakloni na svojim nosilima te otpočne.

Oduvijek sam se pitao kakav je osjećaj umrijeti.

Postojala je jedna vježba za nas koji smo bili u bojnoj pratnji dok smo služili kao vreće za udaranje spartanskom teškom pješastvu. Zvala se hrast jer smo mi zauzimali svoje položaje uzduž hrastova na rubu ravnice Otona gdje su Spartijati i perijeci izvodili svoje vježbe tijekom jeseni i zime. Poredali bismo se u deset redova sa štitovima od pletera naše visine, koji su bili oslonjeni o zemlju, a onda bi nas napale udarne jedinice, dolazeći u osam redova duž cijele bojne crte, najprije hodajući, potom koračajući, zatim u polutrku te konačno jurišajući. Svrha sudara s podignutim štitovima bila je izbiti nam dah iz pluća, a to im je i uspijevalo. Kao da se na tebe sručila planina. Koljena su ti drhtala poput mladica pred odronom ma koliko se ukipio na mjestu; u trenutku bi nam sva hrabrost izbjegla iz srca; bili smo ukipljeni poput osušenih stabljika pred oračevom oštricom.

Takav je osjećaj bio umrijeti. Oružje koje me pokosilo kod Termopila bilo je koplje egipatskog hoplita koje mi se zarilo u pleksus ispod rebara. No taj se osjećaj nije mogao očekivati, nije bilo probadanja, već silan udar, baš kakve smo mi, partneri za uvježbavanje borbe, osjećali ispod hrastova.

Zamišljao sam da će mrtvi biti odsutni. Da će gledati na život očima objektivne mudrosti. No iskustvo je pokazalo suprotno. Emocije su vladale. Činilo se kao da ništa nije preostalo osim emocija. Srce me boljelo i slamalo se kao nikada za života. Osjećaj gubitka obuzeo me s boli koja me iscrpljivala i savladavala. Vidio sam svoju ženu i djecu, svoju dragu rođakinju Diomahu koju sam volio. Vidio sam Skamadrida, svojega oca i Euniku, majku, Brukseja, Dektona i »Samoubojicu«; to su imena koja Njegovu Veličanstvu ne znače ništa, no meni su bila draža od života, a sada, dok umirem, još su mi draža.

Napustili su me. I ja sam napustio njih.

Bio sam potpuno svjestan svoje braće po oružju koja su pala sa mnom. Veza stotinu puta snažnija od bilo koje koju sam dotad spoznao u životu vezala me za njih. Osjetio sam neobjašnjivo olakšanje i shvatio da se više od same smrti bojim odvajanja od njih. Shvatio

sam neopisivu muku preživjelih u ratu, onaj osjećaj otuđenosti i samoizdaje koji iskuse oni što su izabrali nastaviti disati pošto popusti stisak ruku njihovih suboraca.

Stanje koje nazivamo životom završilo je.

Bio sam mrtav.

Pa ipak, koliko god golem osjećaj gubitka bio, postojao je još jači osjećaj koji sam iskusio, a osjetio sam da su ga i moja braća po oružju također osjetila. To je ovo.

Da će naša priča nestati s nama.

Da nitko nikad neće saznati.

Nije me bilo briga za sebe, za svoje sebične ili tašte ciljeve, već za njih. Za Leonidu, za Aleksandra i Polinika, za Aretu slomljena srca te ponajviše za Dijaneka. Da će njegova hrabrost, njegova domišljatost, njegove najintimnije misli, koje sam jedino ja imao privilegiju podijeliti s njime, da će sve to i sve što su on i njegovi prijatelji postigli i pretrpjeli jednostavno nestati, ispariti poput dima poslije šumskog požara, to je bilo nepodnošljivo.

Do tada smo već bili stigli do rijeke. Ušima koje više nisu bile uši i očima koje više nisu bile oči mogli smo čuti i vidjeti Letin tijekom mnoštva mrtvih čije se duge patnje pod zemljom napokon primiču kraju. Vraćali su se u život pijući vodu koja će izbrisati svako sjećanje na to da su nekoć ovdje postojali kao sjene.

No, mi smo kod Termopila bili miljama daleko od pijenja vode iz Lete. Sjećali smo se.

Plača koji nije bio plač, već umnožena bol ratničkih srca. Svi su osjećali isto što i ja, a to je kobnom prizoru davalo neizreciv patos.

Potom se iza mene, ako postoji takvo što kao što je »iza« u svijetu gdje su svi smjerovi isti, pojavio tako uzvišen bljesak da sam znao, svi smo odmah znali, da to ne može biti ništa drugo doli sam bog.

Feb Dalekometni Strijelac, Apolon glavom i bradom u bojnom oklopu, šetao je ondje među Spartijatima i Tespijancima. Riječi se nisu razmjenjivale; nisu bile potrebne. Strijelac je mogao osjetiti njihovu agoniju, a oni su i bez govora znali da je on, ratnik i liječnik,

tu da pomogne. Nisam se stigao ni iznenaditi kad se njegov pogled zaustavio na meni, meni — posljednjemu koji bi mu se nadao i posljednjemu koji bi ga očekivao, a potom se pored mene stvori i Dijanek, moj gospodar za života.

Ja ću biti taj. Onaj koji će se vratiti kako bi ispričao. Obuze me bol jača od svih do tada. I sam slatki život, čak i prilika koju očajnički tražih da ispričam što se dogodilo, iznenađa se činio nepodnošljivim u usporedbi s boli što moram ostaviti one koje toliko zavoljeh.

No opet, pred božjom uzvišenošću, svako preklinjanje bijaše nemoguće.

Ugledah još jedno svjetlo, slabije, surovije, grublje obasjanje, i znah da je to sunce. Ponovno se uzdizah. Glasovi dopirahu do mene kroz fizičke uši. Govor ratnika, na egipatskome i perzijskome te ruke u kožnatim rukavicama koje me izvlače ispod snopova leševa.

Kasnije su mi vojnici egipatskih pomorskih snaga rekli da sam izustio riječ *lokas*, koja na njihovu jeziku znači »sranje« te da su se smijali čak i dok su izvlačili moje izmrcvareno tijelo na svjetlo dana.

Bili su u krivu. Riječ je bila *Loxias* — grčko ime iz poštovanja, Apolon Mudri ili Apolon Lukavi, čija su proročanstva bila krajnje nejasna i prepredena — a ja sam mu napola plakao, a napola ga proklinjao što je tu silnu odgovornost stavio na leđa meni koji nemam nimalo dara za nju.

Kao što pjesnici zazivaju svoju muzu da progovori kroz njih, tako sam i ja prokreketao svoje neartikulirano roktanje Dalekometnome Strijelcu.

Ako si me doista odabrao, Strijelče, tada odapni svoje divno ukrašene strijele s mogega luka. Posudi mi svoj glas, Dalekometni Strijelče. Pomogni mi ispričati priču.